

**РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ
УКРАЇНИ**

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВОГО КОЛОКВІУМУ
ЗА МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
6 ЖОВТНЯ 2016 РОКУ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ
УКРАЇНИ

Матеріали наукового колоквиуму
за міжнародною участю
6 жовтня 2016 року

Одеса
Фенікс
2016

Р 87 **Руралістичні засади збалансованого розвитку агропродовольчої сфери України** : матер. наук. колоков. за міжнар. участю (м. Одеса, 6 жовтня 2016 р.) / кафедра економіки промисловості Одеської націон. акад. харчових технологій. – Одеса : Фенікс, 2016. – 52 с.

ISBN 978-966-928-082-4

У збірнику подано тези доповідей наукового колоквиуму. В них обґрунтовано руралістичні засади збалансованого розвитку агропродовольчої сфери, висвітлено теоретичні та практичні питання економічного розвитку підприємств аграрного сектора, соціальної та екологічної складових рурального простору.

Для професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та студентів економічних спеціальностей та фахівців галузі харчової промисловості

УДК 338.436(477)(063)
ББК 65.321(4Укр)я43

ISBN 978-966-928-082-4

© Одеська національна академія харчових технологій, 2016
© Оформлення ПП «Фенікс», 2016

АДАПТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

На сьогодні, враховуючи мінливість зовнішнього середовища, в якому функціонують вітчизняні харчові підприємства, актуальним питанням стає процес їх адаптації до несподіваних дій середовища, а також розробка ефективного механізму функціонування підприємств в складних економічних умовах. До числа харчових галузей, які знаходяться в економічній небезпеці, слід віднести, насамперед, м'ясопереробну. Це пов'язано з тим, що для збільшення прибутку та зменшення витрат м'ясопереробні підприємства фальсифікують продукцію, знижують цінність і корисність м'ясних продуктів, а це викликає складнощі їх економічної адаптації до ринкових коливань.

Розглядаючи адаптивність кризь призму поняття стійкості, її можна представити у вигляді прагнення до стану стійкої рівноваги, яке передбачає пристосування параметрів системи до постійно змінюваних параметрів зовнішнього середовища [2].

У широкому сенсі, адаптація є частиною або випадком управління та, як будь-яке управління, є організацією такого цілеспрямованого впливу на об'єкт, при якому досягаються намічені цілі. Звідси, метою адаптації є забезпечення виживання та ефективного функціонування підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища, досягнення стратегічної стійкості господарюючого суб'єкта [3].

У сучасній практиці управління адаптація суб'єктів господарювання до мінливого зовнішнього середовища і пов'язаними з ними впливами окремих факторів середовища може бути параметричною та структурною.

Параметрична адаптація допускає зміну параметрів внутрішніх систем підприємства, таких як освоєння виробництва нової продукції або нової технології, зміна ринків збуту або цінової політики підприємства. В свою чергу, структурна адаптація передбачає зміну самої структури внутрішньої системи підприємства, появу нових внутрішніх систем, реорганізацію або ліквідацію існуючих.

Відповідно до проведеного дослідження діяльності вітчизняних м'ясопереробних підприємств, що стосується зміни структури внутрішніх систем підприємств (проведення реконструкції, розширення, технічного переозброєння) з періоду заснування підприємств до 2011 року, були отримані наступні результати (див. табл.) [5, с. 279–280]:

Частка господарств населення у виробництві продукції сільського господарства, відсотків, у 1990–2014 рр.

Показники	1990	1995	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Продукція сільського господарства	29,6	45,9	61,6	59,5	51,7	49,3	46,0	44,7
Продукція рослинництва	18,9	36,5	50,7	51,4	46,4	45,0	41,4	40,6
Зернові культури	2,8	8,1	18,4	24,3	24,2	21,9	21,2	21,9
Цукрові буряки (фабричні)	0,0	2,6	12,2	21,5	7,9	8,7	15,6	7,2
Соняшник	2,4	4,4	12,5	21,2	17,5	15,0	14,5	14,3
Картопля	71,4	95,8	98,6	98,8	97,4	96,7	97,0	96,8
Овочі	26,9	72,7	83,1	89,3	88,1	85,7	88,3	86,1
Плоди та ягоди	53,6	83,6	81,8	88,2	83,6	81,6	80,7	83,4
Виноград	20,5	26,5	30,0	41,8	36,3	35,8	33,2	44,7
Продукція тваринництва	40,8	58,9	79,0	73,8	61,2	58,2	56,5	54,5
М'ясо (у забійній вазі)	28,9	51,7	73,7	63,2	44,9	42,5	39,7	38,5
Молоко	24,0	45,3	71,0	81,2	80,3	77,7	77,5	76,2
Яйця	37,8	55,6	66,2	50,5	39,9	37,3	37,6	36,0
Вовна	11,2	30,1	61,4	78,3	83,1	85,1	86,6	85,4

Література

1. Про особисте селянське господарство України: Закон України від 17 листопада 2005 року №3108-IV// Урядовий кур'єр. – 2003. – 14 червня. – № 106.
2. Сільське господарство України. Статистичний збірник, 2015. Державна служба статистики України.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr.stat.gov.ua>
3. Статистичний щорічник України за 2014 рік. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr.stat.gov.ua>
4. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
5. Павлов О.І. Руральний дискурс міждисциплінарних наукових досліджень / О. І. Павлов // Економіка України. – 2016. – № 6(655). – С. 59–67.

Мартинюк О. М.

к.е.н., старший викладач кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК РУРАЛЬНА СКЛАДОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Розвиток сільських територій – це процес, спрямований на стабільне забезпечення збалансованого розвитку сільськогосподарського виробництва і сільської поселенської мережі на основі системної і модернізованої соціально-економічної розбудови, формування належного екологічнобезпечного середовища як гарантії надійності та привабливості сільської місцевості для проживання, праці й відпочинку [5, с. 8]. Тобто розвиток сільських територій в-першу чергу залежить від комплексного вирішення економічних, соціальних, демографічних, екологічних проблем.

З опублікованих останнім часом результатів фундаментальних досліджень українських вчених з проблемних питань руральної політики особливою глибиною і обґрунтованістю наукових положень вирізняються праці О. Булавки, С. Мельника, М. Орлатого, О. Павлова, І. Прокони, В. Терешенка, Л. Шепотько, В. Юрчишина та ін.

Дослідницьке поле руралістики значною мірою адекватне природі, функціям та суспільному призначенню агропродовольчої сфери. Руралістика досліджує руральність як суспільне явище, вид життєдіяльності, що пов'язаний з аграрним способом виробництва матеріальних благ, сільським розвитком в цілому й відповідним устроєм; руралізацію як процес їх розповсюдження на міську територіальну підсистему суспільства; руралізм як відповідну ідейну течію й світогляд [8, с. 20].

На підґрунті цього особливої уваги заслуговують питання визначення подальших напрямів економічного та екологічного розвитку агропродовольчої сфери України з метою забезпечення збалансованого розвитку сільських територій. Одним з таких напрямів, на думку автора, має стати розвиток виробництва органічної продукції. Ця думка ґрунтується на офіційно визначених стратегічних пріоритетах розвитку агропродовольчої сфери сільських територій України. Так, Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року визначено одним з пріоритетних напрямків саме сприяння розвитку органічного землеробства, насамперед в особистих селянських і середніх господарствах [7].

Зазначимо, що увага світової громадськості до органічної продукції неухильно зростає. Таке ставлення продиктовано не лише турботою про навколишнє середовище, а й піклуванням про власне здоров'я. Органічні продукти давно знайшли споживачів і стали популярними в США та Західній Європі. Лідером за органічним споживанням є Німеччина, яка почала впроваджувати політику здорового харчування ще у 1980-х роках. Незважаючи на перевищення вартості екологічних продуктів на 40-50 % порівняно з традиційними, італійці щорічно витрачають на придбання органічних продуктів в середньому €25 на одну особу, швейцарці – €105, датчани – €51, шведи – €47. Україна не стоїть осторонь цієї тенденції – у нас також збільшується популярність на споживання органічної продукції. Вітчизняний споживач стає обережнішим та вимогливішим при виборі продуктів харчування. Як наслідок, зростає чисельність фермерських господарств – виробників продуктів органічного походження. [6]

Міжнародна організація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) пропонує наступне визначення органічного сільського господарства: «Органічне сільське господарство – це система виробництва, що підтримує стан ґрунтів, екосистем і людей. Система базується на екологічних процесах, біорізноманітності та циклах з урахуванням місцевих умов, а також уникає використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, нововведення та наукові досягнення з метою поліпшення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для всіх, хто залучений в цю систему» [2].

Органічне виробництво в Україні сьогодні має надзвичайні перспективи для розвитку. Важливим кроком на шляху прискорення якісного росту галузі виробництва органічної сільськогосподарської продукції

стало прийняття Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», а також затвердження 31.08.2016 р. Кабінетом Міністрів України «Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження». Данні Правила визначають загальні вимоги щодо сівозмін, обробітку ґрунту, відбору насінно-садівного матеріалу удобрення сільськогосподарських культур, засобів захисту рослин, вирощування грибів, тощо [1; 4].

Так, нині споживання сертифікованих органічних продуктів в Україні за 8 років зросло у 34 рази. При цьому площі сільгоспугідь під органічним виробництвом у 2015 р. зросли до 410 тис. га. У цьому ж році число органічних фермерів збільшилося до 210. Стрімко розширюється номенклатура органічних продуктів: в Україні їх загальне число перевищило 300. На офіційному рівні органічне виробництво все гучніше називають серед пріоритетів розвитку аграрної сфери держави. Українська органічна продукція завойовує у світі все нові ринки збуту. Розвитку підготовки кадрів для органічного виробництва теж приділяється більше уваги. Незважаючи на складну політичну та економічну ситуацію в Україні, зниження купівельної спроможності населення, органічний ринок в нашій державі активно продовжує розвиватись. За даними Федерації органічного руху України, споживання органічних продуктів у нашій державі в 2015 р. сягнуло 17 млн євро порівняно з 14,5 млн [2]

Крім цього можна стверджувати, що ЄС являє собою хороший потенційний ринок експорту для багатьох органічних продуктів з України, в тому числі зернових, олійних культур, сушених бобів, фруктів, ягід, горіхів, трав і меду. Ряд міжнародних досліджень вказують на потенціал органічного сільського господарства в боротьбі з бідністю, а також на його внесок в забезпечення продовольчої безпеки, часто за допомогою поєднання приросту доходу із збагаченням різноманітності в сільській місцевості, зниженням витрат і поліпшенням ефективності.

Резюмуючи усе вищенаведене, можна стверджувати, що стимулювання розвитку органічного виробництва є пріоритетним напрямом вітчизняної агропродовольчої сфери. Доцільність впровадження органічного виробництва в Україні в рамках рурального підходу до збалансованого розвитку агропродовольчої сфери обумовлена світовим попитом на екологічно чисту продукцію та низкою існуючих у державі передумов, а саме необхідністю відтворення родючості ґрунтів та збереження навколишнього середовища; розвитку сільських територій та підйому рівня життя сільського населення; підвищення ефективності та прибутковості сільськогосподарського виробництва; створення нових місць праці; поліпшення загального добробуту громадян держави.

Література

1. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 3 вересня 2013р. №425-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/425-18/page>
2. Органическое сельское хозяйство: шаг стран Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии навстречу “зеленой”экономике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://organic.ua/images/unep_organic_ru_v2.pdf
3. Прес-конференція « Органічний сектор України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/uk/news>
4. Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2016 р. № 587 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/587-2016-%D0%BF>
5. Проект Концепції розвитку сільських територій до 2030 року // [Саблук П.Т., Малік М.Й., Булавка О.Г. та ін.]. – К. : Ін-т аграрної економіки, 2007. – 47 с.
6. Ринок органіки в Україні: стан та перспективи / Маслак О.// Агробізнес сьогодні. – №24(223). – Грудень, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichni-gektar/806-rynok-organiky-v-ukraini-stan-ta-perspektyvy.html>
7. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>
8. Соціо-еколого-економічний розвиток агропродовольчої сфери України в сучасних умовах: проблеми та шляхи їх розв'язання: монографія. / авт. кол. О.І. Павлов, К.Б.Козак, Д.Ф.Крисанов[та ін.] / за ред. О.І.Павлова. – Одеса : Астропринт, 2015. – 512 с.

Мореханова М.Ю.

канд. соціол. наук завідувач лабораторією соціального розвитку агропромислового комплексу і сільських територій Інститут аграрних проблем РАН, г. Саратов (Россія)

МЕЖСЕМЕЙНЫЕ СЕТИ СОЦИАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКИ КАК ИНСТРУМЕНТ ЗАЩИТЫ ОТ СОЦИАЛЬНЫХ РИСКОВ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ДОХОДОВ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ

Исследование рисков предполагает изучение ключевых общественных процессов и проблем в различных областях, связанных с неопределённостью и возможностью ущерба, опасностями и угрозами, кризисами и катастрофами. Среди различных форм риска выделяют техногенные, социогенные и природогенные риски. В настоящее время рискованные процессы становятся более взаимозависимыми, приобретая

способность ко взаимному и многократному усилению. При исследовании рисков любого происхождения необходимо учитывать их социальные аспекты. Без понимания социальной компоненты любых рискованных ситуаций, в том числе и в вопросах развития аграрной сферы, не может быть их адекватной оценки, поскольку люди с их психологией, мнениями и стереотипами поведения являются важнейшей составной частью любого технологического процесса или производственного комплекса. Поэтому крайне важным является определение социальных механизмов, направленных на сглаживание или предотвращение возможных негативных последствий экономических и политических преобразований.

В этом контексте задачей нашего исследования является изучение закономерностей формирования и функционирования неформальных сетей социальной поддержки и обоснование их роли как инструмента защиты от социальных рисков и стабилизации доходов сельского населения.

Наличие надежной, жизнеспособной сети социальной поддержки традиционно является для большинства сельских семей резервом материальных и социальных ресурсов, который может быть мобилизован в сложных жизненных обстоятельствах. Взаимопомощь и сотрудничество между семьями – важный фактор сохранения привычного качества жизни, возможность предотвратить или минимизировать его ухудшение.

В качестве рабочего определения под межсемейной сетью социальной поддержки в нашем исследовании подразумевалась система социальных отношений семьи на основе родства и дружеских связей, которая обеспечивает ей доступ к необходимым ресурсам и поддерживает ее социальный и экономический статус.

Межсемейные сети социальной поддержки являются одним из видов социальных сетей, существующих в любом обществе. Однако, механизмы действия, их роль в повседневной жизни людей во многом определяются конкретными социально-экономическими условиями и национальными традициями. Анализ сетей социальной поддержки используется для изучения процессов социально-экономической дифференциации и стратификации, прогнозирования путей развития социальных ситуаций. Особое внимание уделяется роли неформальных социальных сетей в компенсации неэффективной деятельности или подмены социальных институтов, которые не выполняли свои функции в обществе.

В качестве единицы наблюдения обычно рассматривается отдельное домохозяйство или семья, а стратегия наблюдения состоит в сборе данных обо всех взаимодействиях респондентов с другими семьями

Зміст

Берегова Т.А. АДАПТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	3
Великий П.П., Бочарова Е.В. СМЫСЛЫ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ САМООРГАНИЗУЮЩИХСЯ ГРУПП ЖИТЕЛЕЙ ГОРОДА	7
Дідух С.М., Кулаковська Т.А. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІДМІНИ ДЕРЖАВНОГО ЦІНОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ	15
Лобоцька Л.Л. РОЛЬ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УКРАЇНІ	19
Мартинюк О. М. ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК РУРАЛЬНА СКЛАДОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	23
Мореханова М.Ю. МЕЖСЕМЕЙНЫЕ СЕТИ СОЦИАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКИ КАК ИНСТРУМЕНТ ЗАЩИТЫ ОТ СОЦИАЛЬНЫХ РИСКОВ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ДОХОДОВ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ	26
Нечипоренко О.В. СОВРЕМЕННЫЕ РИСКИ РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ СФЕРЫ: ОТ ГЛОБАЛЬНОГО К ЛОКАЛЬНОМУ	30
Павлов О. І АГРОПРОДОВОЛЬЧА СФЕРА В СИСТЕМІ РУРАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ	34
Рябоконт В. В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ВІНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ	38
Салахутдинова Р.Р., Вологжина Е.Р. РИСКИ ТАНСФОРМАЦИИ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ РОССИЙСКОГО СЕЛА: ОПЫТ РЕГИОНАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ	42
Самофатова В. А. СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ	46

Наукове видання

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Матеріали наукового колоквиуму
за міжнародною участю

6 жовтня 2016 року

Друкується в авторській редакції. Відповідальність за інформацію,
викладену в публікаціях, несуть автори